

תוכניה

גד אנדרי (גדי) פור וד"ר אורי מאיר-ציוזיק

מצינים:

בבוסתן הרמב"ם

בנפתולי הרוח והרפואה

הצנת בוסתנים למבוגרים מפרי מוחם הקודח של גד אנדרי (גדי) פור וד"ר אורי מאיר-ציוזיק ובכיכובם.

עלילת ההצגה מתרחשת בחדר ההמתנה במרפאתו של הרמב"ם בעיר פוסטאט במצרים לפני כ-800 שנה.

תיאורי מקרה וסיפורים מחדר ההמתנה של הרופא הידוע - רבי משה בן מימון.

גד אנדרי פור

יוצר תיאטרון ומוזיקאי, הקים את "פשוט תיאטרון יער" ומשמש בו כמנהל אמנותי, במאי ושחקן. אוהב היסטוריה, בישול וחיים טובים ואיטיים, עם חיבור הדוק לטבע. ממלא את מצוות הרמב"ם: "יהיו מזונותיך תרופותיך".

ד"ר אורי מאיר-ציוזיק

היסטוריון של אוכל ורפואה מקומית. מלקט את מזונו בנחלים, בנבעות ובבוסתנים.

משחזר מתכונים עתיקים, מלהטט במזונות בריאות ולוקח את החיים ברצינות תהומית.

כותב הספרים "צמחי-בר למאכל" ו"דברים שאוכלים מכאן",

על מסורות התזונה המקומיות.

יניב מיזל - מוזיקאי, נגן ענף ועוד...

זאב בן - תמיכה טכנית

לפרטים נוספים ולהזמנת הצגות:

www.mazon-izun.com

בבוסתן הרמב"ם.

ענת 0523633489 אורי 0522976638

ביצור בושלה ההצגה?

ההצגה נוצרה מאהבתם המשותפת של גד ואורי להיסטוריה, אוכל ורפואה. בתחילת הדרך נדדנו בין תקופות ורעיונות שונים, עד שמצאנו את תקופת הרמב"ם ואת דמותו, שסביבם תיסוב העלילה. אורי הביא את הידע ההיסטורי ואת הטקסטים הרפואיים מתקופתו של הרמב"ם, גדי הביא את התיאטרליות וחיבר את החומרים לכדי סיפור עלילה וביחד הם משחקים בהצגה הייחודית.

ההצגה מוצגת בבוסתן, באווירה ייחודית ואינטימית, בטבע הרחק משאון העיר.

סיפור מסגרת:

השנה 1192, בארץ ישראל מנסה המלך הצלבני ריצ'רד לב הארי לכבוש בחזרה את ממלכת ירושלים מידי של צלאח אל-דין המוסלמי. העלילה מתרחשת בעיר פוסטאט שבמצרים, סמוך לארמון המלוכה, בחדר ההמתנה של הרופא הידוע וראש הקהילה היהודית במצרים ר' משה בן מיימון (הרמב"ם). הרמב"ם טיפל בבני משפחתו של צלאח אל-דין וגם באנשים רבים שהגיעו לביתו שבפוסטאט. ההצגה מביאה יום חשוב בחיי הרמב"ם שהופך ליום חשוב גם בחיי עוזרו של הרמב"ם ("המשמש"). אנשים שונים באים אל הרמב"ם בחיפוש אחר רפואה, המשמש עושה כמיטב יכולתו לנהל את חדר ההמתנה עד סופו המפתיע של היום הזה שמעביר את המשמש לשלב אחר בחייו.

בבסיס העבודה שלנו על העלילה ועל הסצנות השונות הנחנו את תורת הרפואה המקומית - תורת היסודות המזגים והמרות (יסודות, מזגים ומרות - ראו פרוט נרחב בהמשך). מרכיביה של התיאוריה הרפואית הזו שזורים בתוך הסיפורים השונים.

בנוסף להם, מופיעים בכל אחת מהסצנות גם ה"כוחות הטבעיים" - שישה כוחות שהם הגורמים החיצוניים המשפיעים על התנהלותו של הגוף. באמצעות ההתייחסות אליהם השתמשו אנשי רפואה ואנשים פשוטים כדי להשפיע על הגוף ועל פעולתו לצורך איזון וריפוי.

ששת הכוחות הם: האוויר המקיף אותנו, אוכל ומשקה, תנועה ומנוחה, שינה וערות, איפוק ושחרור, ואירועים נפשיים. אלה היוו מרכיב חשוב ומהותי ברפואה הנדונה, שכן התייחסות לאורח חייו של האדם נחשבה למרכיב מהותי בשמירה על הבריאות ובהשבתה.

הרמויות, הסצנות ומקורותיהם:

1. קבלת פנים בה מחפשים אורי וגד אנדריי את "בוסתן הרמב"ם" - עוסק בכוח הטבעי התלוי במקום ובאוויר - מבוסס על פתיחתו של הפרק ה-13 באגרתו של הרמב"ם על הקצרת, בו הוא מתאר את חשיבות המקום ומורה כיצד יש לנהוג כדי להתמקם נכון.

2. רבי יעקב והלטאה - עוסק בכוח הטבעי התלוי בשינה ובעירות - מבוסס על המטאפורות המתארות את המרות השונות, שנכתבו על ידי גלנוס והובאו על ידי ההיסטוריון הערבי אבן אבי אציבעה בספרו עיון אלאנבאא', שנכתב במאה ה-13 במצרים.

3. דמותו של איש ונציה בוניפציוס בובונה נבנתה מתוך חומרים על הצלבנים בספרים של החוקרים יהושע פראוור ומירון בנבנישתי וכן ע"פ איגרת לפדיון שבויים משנת 1169 שכתב הרמב"ם (תעתיק של החוקר גויטיין).

4. סיפור אבו ח'אלד והאבטיחים - עוסק במזון ככוח טבעי בסיסי ובשימוש בו גם כתרופה - מבוסס על תיאור מקרה שגם הוא מובא מספרו הידוע של אבן אבי אציבעה, עיון אלאנבאא'.

5. בישול הסיכבאג' - תיאורי הסיכבאג' והסיפורים העוסקים בו הגיעו ממקורות שונים. המתכון הגיע מספר הבישול של אבן סיאר אלוראק, כתאב אל-טביח', שנכתב באימפריה הערבית במחצית השנייה של המאה ה-10 ועוסק במזון ככוח טבעי.

6. רבי יוסף בן יהודה מבגדאד - מתוך איגרת רמב"ם לרבי יוסף בן יהודה (אותה אפשר למצוא בספר אגרות הרמב"ם). הסיפור קשור בכוח השליטה ביציאות.

הרמב"ם - רבי משה בן מיימון

נולד ככל הנראה בשנת 1138 בקורדובה ונפטר בשנת 1204 בפוסטאט (כיום חלק מקהיר) שבמצרים. פרשן דתי מהחשובים ביותר, איש ציבור, מדען, פילוסוף וכמובן גם - רופא. עד היום רבים עדיין מעינים ולומדים מכתביו הרבים העוסקים בדת, בפילוסופיה ובמדע.

הרמב"ם היה אחד הרופאים היהודים המפורסמים בתקופתו, כתב ספרי רפואה רבים והיה רופא ידוע ומקובל שפעל רוב חייו במצרים. את כתביו הרפואיים כתב הרמב"ם בשפה הערבית. איגרות רפואיות רבות מפרי עטו נשתמרו בשפת המקור וכתרגומים שונים ומהן אנו יכולים ללמוד על פעילותו הרפואית.

היסודות המזגיים והמרות - הרפואה המקומית העתיקה

התיאוריה הרפואית המרכזית ששימשה את הרפואה באסיה ובאירופה עד העת החדשה נקראת תורת "היסודות, המזגים והמרות". תורת היסודות, המזגים והמרות (להלן: תימ"מ) באימפריה המוסלמית-ערבית (בה פעל הרמב"ם) התפתחה בעיקר מתורת הרפואה היוונית של העת העתיקה, והועברה לערבית בתהליך המכונה "מעבר הידע". כבר תוך כדי מעבר הידע החלה יצירה מקורית ערבית שהתבססה על תרגומים אלו, והתפתחה ככל שהתיאוריה הרפואית פיתחה מרכיבים איזוריים ומקומיים. הפילוסופיה ותורת הרפואה היוונית, ההודית והסינית, הרפואות של הציוויליזציות העתיקות המרכזיות, התבססו על שני מרכיבים מרכזיים משותפים ששניהם אומצו גם לרפואה הערבית והיוו מרכיבי יסוד בה:

הראשון הוא הפילוסופיה הטבעית (Natural Philosophy), שבבסיסה ההנחה שהעולם מורכב מכמה יסודות, השני היה תורת הניגודים, המבוססת על הרעיון שהעולם מורכב מניגודים, כוחות מנוגדים או תכונות מנוגדות (לדוגמא: מתוק ומר, קר וחם, שחור ולבן וכן הלאה...) עיקרון מרכזי בתורת הניגודים הוא השאיפה לאיזון.

אם כן, למה "יסודות, מזגים ומרות"?

על-פי הרפואה הזו כל גוף מורכב ממזגה מסוימת של ארבעה יסודות - אש, מים, אדמה ואויר. היסודות מייצרים את מזגו של האדם, ומתבטאים בו: האוויר מעניק מזג לח וחם, האדמה קר ויבש, האש חם ויבש והמים קר ולח. לפני שהיה הרופא מחליט מה הטיפול שיביא את החולה לאיזון היה עליו לקבוע מהו מזגו, מה מזגה ואופייה של מחלתו ולהיות בקיא במזגם של המזונות וצמחי המרפא השונים. למשל - אם האדם נוטה לחום ימציא לו הרופא מאכלים, פעילויות או תרופות קרות ולהיפך אם הוא נוטה לקור.

גורמים חיצוניים רבים משפיעים על מזג האדם - החורף מטה את הגוף לקור ולחות, עבודה כנפח זכוכית לחום ויובש. גם מאכלים ממזגים שונים יכולים להטות את המזג. מטרת הרופא היתה תמיד לסייע לאדם למצוא את האיזון. עם זאת, כתבו הרופאים, האמת המציאותית היא שאין איזון מושלם וה"איזון" הוא שלמות שיש לשאוף אליה, גם אם לא בטוח שהיא מושגת.

היסודות

בנוסף ליסודות המרכיבים את הגופים ובמקביל למזגים הפועלים בגוף, פועלות בגוף האדם גם הליחות, או המרות. המרות הן, בהגדרתן הבסיסית - הלחות של נוזלי הגוף הנוצרת מעיכול המזונות שאנו אוכלים. בתוך כך, ישנן גם מרה טבעית ומרה לא טבעית.

תהליך יצירת המרות תחילתו בעיכול המזון: המזון שנכנס למערכת העיכול הופך, על-ידי החום הטבעי הנוצר במערכת העיכול, לחומרים שונים, קרי - מתעכל. על פי תורת המזגים והמרות, החום בקיבה (והחום אותו היא רוכשת מהאיברים הקרובים לה) הופך את המזון המתעכל לחומר סמיך, דמוי מי שעורה, המכונה כימוס. הכימוס נספג לגוף דרך המעינים ומגיע לכבד, שם הוא מתבשל ומתחמם והופך למרות השונות: המרה הלבנה (בלע"ם), המרה הצהובה (צפראא'), המרה האדומה (דם) והמרה השחורה (סודאא').

המרות, היסודות והמזגים מקיימים ביניהם התאמות מסוימות בבואם להרכיב את הגופים הפיסיים. כמו שארבעת היסודות מרכיבים את העולם, כך מרכיבות ארבע המרות את הגוף החי. המרות הן המרכיב הפנימי המקנה לגוף את מזגו.

אל-סעיד אבן סינא אלמולך, משורר ערבי מפורסם,
הקדיש לרמב"ם כמה חרוזים לפאר ולהלל את יכולות
הריפוי שלו.

החרוזים הללו הפכו בידי האמונות של נגן העוד,
יניב מייזל, לשיר הנושא של ההצגה שלנו

גלנוס ריפא את הגוף

והרמב"ם גוף ונפש.

ידיעותיו קנו לו שם כרופא הדור

הוא ידע לשכך את כאב הבערות.

לו באה הלבנה לידי

היה מרפא את כתמי פניה.

אז איך נרפאים ?

במרכז הרפואה הערבית, וכשלב ראשון בטיפול הרפואי, עמדו ששת "הכוחות הטבעיים". שישה כוחות המתארים את הגורמים החיצוניים המשפיעים על התנהלותו של הגוף, אותם אפשר לשנות באופן מעשי ובתוך כך להשפיע על הגוף ופעולתו. ששת הכוחות הם: האוויר המקיף אותנו, אוכל ומשקה, תנועה ומנוחה, שינה וערות, איפוק ושחרור, ואירועים נפשיים. לעומתם, הכוחות שסוטים מהדרך הטבעית הם גורמים משפיעים שאינם חלק מחיי היום-יום ולכן אינם טבעיים, לדוגמה: טיפולים כירורגיים או מתן תרופות.

טיפול רפואי שנצמד לכללי התיאוריה הזו כלל שני מרכיבים: המרכיב הראשון הוא טיפול באמצעות הכוחות הטבעיים והשני טיפול באמצעות הכוחות שסוטים מהדרך הטבעית. הנהגת הבריאות, המונח המקביל למונח המודרני "רפואה מונעת", הייתה המסגרת המרכזית שהבנתה את ההבנה ואת השימוש בכוחות הטבעיים. מן הכתבים ניכר כי הנהגת הבריאות הייתה הדרך בה הועברו הרעיונות הקשורים בהתייחסות שגרתית של כל אדם לבריאותו-הוא, ובבסיסם - ששת הכוחות הטבעיים. בכתבי הנהגת הבריאות (לרוב הרופאים היו חיבורים כאלה, וגם לרמב"ם) מפורטות הדרכים בהן יכול, או צריך, האדם לשמור על בריאותו כשהוא בריא, בהתחשב בכוחות השונים הנמצאים סביבו.

רפואה תזונתית היא התאמת התפריט התזונתי לאדם על-פי צרכיו הרפואיים, עיסוק המכונה בימינו - התאמת דיאטה. רפואה זו הייתה הכוח השימושי ביותר מבין הכוחות הטבעיים. הדיאטה תפסה מקום מרכזי בספרות התיאורטית הרפואית כך שכל ספר רפואי מכיל פרקים העוסקים בדיאטה. הרבה לפני התרופות והסכין ביקשו הוגי-השיטה ומתאריה להניח בפני הרופאים והחולים אמצעים שונים לטיפול, אמצעים הכוללים שינויים בתזונה ובאורח החיים.